

Les empreses multinacionals i els seus efectes en l'estructura i en la política econòmica

Joan Ortega i Galán

Si s'observa l'evolució que s'ha produït a la indústria en els últims anys, el fet més significatiu que es constata és la forta penetració de capital estranger que, en un curt període de temps, ha determinat una situació de multinacionalització, especialment accentuada als sectors transformadors.

Si cenyim l'observació al sector metall, que és potser en el qual aquest procés s'ha donat amb una major intensitat, i limitant-nos a l'àmbit de Catalunya, es poden identificar nombrosos casos d'empreses destacades, algunes d'elles centenàries, que han caracteritzat l'estructura industrial catalana, i que paulatinament han anat passant a dependre d'empreses multinacionals. Com a exemples podrien anomenar-se els de SEAT (Volkswagen), Motor Ibérica (Nissan), Enasa (FIAT), Montesa (Honda), Sanglas (Yamaha), Maccosa y Maquinista (Alston), Corberó, Unidad Hermática y Domas-New Pol (Electrolux), Condiesel (Lucas), ... I darrera d'aquestes empreses més conegudes són nombroses les de menor dimensió que, silenciosament, estan passant a integrar-se en grups industrials internacionals.

Juntament a aquest procés, s'ha donat un altre paral·lel de desaparició de moltes empreses autòctones que no han estat interessants per al capital estranger i que no han pogut portar a terme en solitari l'adaptació necessària a esquema d'economia oberta. Això ha suposat una pèrdua de pes específic del capital autòcton a l'activitat productiva, el que ha determinat, alhora, l'increment de la importància relativa de les activitats multinacionalitzades.

La multinacionalització és un procés associat a l'estabilitat política i a la liberalització econòmica i constitueix un fenomen històricament recent ja que té el seu origen als anys cinquanta amb l'inici de la reconstrucció econòmica de la post-guerra. La liberalització econòmica constituï la condicionalitat imposada per Estats Units als països europeus que es van beneficiar de l'ajut Marshall i la Organització Europea de Cooperació Econòmica (OECE) fou la institució encarregada de portar a la realitat l'esmentada condicionalitat.

En conseqüència, en l'àmbit dels primers setze països membres de la OECE, i més tard entre ells i EE.UU., es crea un marc liberalitzat i intercomunicat que propicia l'expansió internacional de les empreses, donant origen al procés de multinacionalització que, en realitat, es troba en fase expansiva.

Espanya, al restar exclosa del conjunt de països beneficiaris del Pla Marshall, va continuar aplicant el proteccionisme tradicional a les relacions comercials i el control de canvis, amb aplicació de tipus de canvi múltiples, i dels moviments de capital. Espanya inicia així una marxa separada de la resta de les economies occidentals d'Europa, cosa que donarà lloc a la conformació d'una estructura adaptada a la situació d'aïllament del país.

Durant aquell llarg període, la inversió estrangera que es realitzava en el país era bastant limitada i fonamentalment perseguia el subministre del mercat interior protegit, adaptant-se a les característiques del mateix.

Els objectius, enfoc i quantia d'aquestes inversions experimentaren un canvi radical amb la modificació de la situació política i la incorporació d'Espanya a la Comunitat Europea. La consolidació de la de-

mocràcia significava estabilitat política i, la integració en Europa, la liberalització de la economia, amb la qual cosa a partir de llavors es donaven les condicions bàsiques a l'atreure una inversió estrangera conceduda per a ser competitiva en un mercat obert.

Especialment a partir de 1985 es produeix un fortíssim increment de les inversions directes de capital estranger que, sens dubte, s'han vist afavorides per la debilitat de l'estructura industrial que es va conformar a l'empar del proteccionisme. Aquest procés ha determinat una ràpida multinacionalització de la indústria i els seus efectes es manifesten tant en l'estructura com en la política econòmica dels països receptors de les inversions.

Des del punt de vista estructural, entre d'altres efectes, s'ha de tenir en compte que la inversió internacional està determinant l'especialització dels països. El sistema d'economies obertes i intercomunicades no genera una especialització basada en la dotació diferencial de cada país, d'acord amb la concepció clàssica, sinó que aquesta especialització en bona mida, i sobretot en els països que, d'incorporació més triguera, ve determinada per la naturalesa de les inversions exteriors que es realitzen en el mateix. Són aquestes inversions les que fan, per exemple, que en la indústria metal·lúrgica catalana existeixi una forta especialització a la indústria d'automoció.

A més a més d'aquest aspecte estructural genèric, s'ha de destacar que aquestes inversions acostumen a invertir en els mateixos països on ho fa la indústria de capelera. D'aquesta forma, té lloc la multinacionalització de les activitats encadenades, fet que es produeix amb bastant rapidesa en les economies que estan accedint a la liberalització i s'integren en un mitjà amb estructures empresarials consolidades en una llarga experiència de mercats oberts.

I com a conseqüència d'aquest procés, es van reduïnt progressivament els sectors de l'activitat industrial que van quedant controlats pel capital autòcton. En concret, i fins ara, sembla que hi han certes activitats que no exerceixen atracció de capital exterior, es tracta d'aquelles empreses industrials que no tenen producte propi, que dominen processos i treballen per a tercers; és a dir, són les empreses subcontractistes tradicionals.

Quins problemes planteja aquesta nova realitat industrial des de la política econòmica? Des d'aquest punt de vista, la qüestió surgeix en relació a la capacitat de certs instruments de política econòmica per a incidir en la conducta de les empreses multinacionalitzades. Aquestes empreses estan concebudes com a unitats de producció especialitzades en el context internacional de l'empresa matriu i, en conseqüència, la seva activitat productiva, tecnològica i comercial està vinculada a la estratègia internacional de la mateixa.

Circumstàncies que permeten pensar que aquestes empreses tenen una menor sensibilitat a les polítiques dels governs que les que estan controlades pel capital autòcton. S'ha de tenir present, a més a més, que aquesta conducta diferent es dona en sectors de síntesi que tenen una gran incidència en el conjunt de l'activitat industrial. Estem, en conseqüència, davant una nova realitat integrada per dos tipus d'empreses que en funció de l'origen del seu capital tenen diferent sensibilitat a les mides de política econòmica, el que permet qüestionar-se si no estem assistint al naixement d'una nova economia mixta; és a dir, una situació dicotòmica que, malgrat de naturalesa diferent, recorda aquella en la qual es dona la coexistència de l'activitat productiva pública i la privada.